

14 Δεκεμβρίου 1830 εἰς τὴν Γενικὴν Ἑφημερίδα, περιεῖχε δὲ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἐκτὸς πλείστων ἄλλων σημαντικῶν μέτρων, καὶ διάταξιν διαιρέσεως ἐκάστης φυλακῆς εἰς τρία τμήματα, ἐν τῶν ὁποίων προωρίζετο διὰ τοὺς χρηματικῶς ὀφειλέτας καὶ τοὺς ἐπανορθωτικῶς κρατουμένους ¹⁾).

Ὡς ἐμφανέστατον δὲ δείγμα τῶν ἐνεργειῶν τῆς Καποδιστριακῆς Κυβερνήσεως, ὅπως δυνηθῇ καὶ ἀντεπεξέλθῃ ἐπιτυχῶς εἰς τὸ πιέζον αὐτὴν θέμα τῆς κατασκευῆς φυλακῶν, δέον ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 186 Ψήφισμα τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1830, δι' οὗ διετάσσετο κράτησις τοῦ ἡμίσεως τοῖς ἑκατὸν «τόσον ἀπὸ τὰς πληρωμὰς ὧν τῶν ὁποιασδήποτε φύσεως πολιτικῶν μισθῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληρωμὰς ὧν τῶν ὁποιασδήποτε φύσεως κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν στρατιωτικῶν μισθῶν». Καθωρίζετο δὲ διὰ τοῦ ἰδίου Ψηφίσματος ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ συναζομένου τούτου δικαιώματος «θέλει χρησιμεύσει διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀναγκαίων φυλακῶν ²⁾».

Ἐκ πλείστων ὡσαύτως ἐγγράφων τῆς Γραμματείας τοῦ Δικαίου φαίνονται αἱ σημαντικαὶ μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας ἐπέφερε ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καποδιστρια διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν φυλακῶν. Ἀξιοσημείωτος ὅμως τυγχάνει ὁ Κανονισμὸς τὸν ὁποῖον κατήρτισε ὁ Ἰω. Γενατᾶς, ἀρχὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀστυνόμων διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν μετ' ἐπιμελείας τῶν καθηκόντων τῶν καὶ ἡ πρόληψις καταχρήσεων. Ὁ Κανονισμὸς οὗτος ἐγκρίθεις ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου τὴν 3ην Δεκεμβρίου 1830 ἀπεστάλη ὡς Ἐγκύκλιος πρὸς ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν Δικαστήρια.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τῆς σπουδαίας ταύτης Ἐγκυκλίου ἦσαν ἡ καθιέρωσις τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως ὁ ἀστυνόμος συντάσῃ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ δεσμοφύλακος, πίνακα εἰς τὴν πρώτην ἐκάστου μηνός, περιέχοντα λεπτομερῶς τὴν ἀκριβῆ

¹⁾ Γενικὴ Ἑφημερίς τῆς Ἑλλάδος 20 Δεκεμβρίου 1830, ἀριθ. 100, σελ. 468. – Βλ. καὶ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑ, Σωφρονιστικὴ, τόμ. Α' σελ. 255. – Τὸ Ψήφισμα τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἰω. Γενατᾶ, ἡ δὲ κάτωθεν τοῦ εἰς τὴν Γενικὴν Ἑφημερίδα δημοσιευθέντος Ψηφίσματος φερομένη ὑπογραφή τοῦ Βιάρου Καποδιστρίου, οὐδαμῶς πρέπει νὰ μᾶς παραπλανήσῃ ὡς πρὸς τὴν πατρότητα τοῦ συντάκτου καθ' ὅτι ὁ Βιάρος Καποδιστριας συνέπεσε ἀπλῶς νὰ εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ προσωρινὸς ἀντικαταστάτης εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ Δικαίου, τοῦ εἰς δίμηνον ἄδειαν εὐρισκομένου Ἰω. Γενατᾶ. Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰω. Γενατᾶ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1830 ἀπόκειται εἰς τὰ Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικαίου Γραμματείας, τ. 6ος, σ. 66 κ.έ. ἀριθ. 2944). Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Γενατᾶς ἐν ἀρχῇ τῆς ὑποβληθείσης πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐκθέσεώς του, τῆς συνοδευούσης τὰ δύο σχέδια περὶ κανονισμοῦ [καὶ κατασκευῆς φυλακῶν, χαρακτηρίζει τὴν κατασκευὴν τῶν φυλακῶν ὡς κατεπείγουσαν, φαίνεται δὲ ὡσαύτως ὅτι εἶχον καθορισθῇ καὶ οἱ διὰ τὴν κατασκευὴν σχετικοὶ πόροι.

²⁾ Γεν. Ἑφημ. τῆς Ἑλλάδος, 18 Ὀκτωβρίου 1830, ἀριθ. 82, σελ. 391-2.

ήμερομηνίαν «τῆς φυλακώσεως τοῦ καθενός», «ἐκ διαταγῆς τίνος ἐξουσίας, ὁ φυλακισθεὶς ἐβλήθη εἰς φυλακὴν», κλπ. Καθώριζε δὲ καὶ ὑποχρέωσιν τοῦ ἀστυνόμου πρὸς ὑποβολὴν τοῦ πίνακος ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου, ὅστις ἐδικοιούτο νὰ ἐξακριβώῃ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ πίνακος. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐδημιούργει ὑποχρέωσιν τοῦ Προέδρου, ὅπως ἀποστέλλῃ κατὰ μῆνα τὸν πίνακα τοῦτον παρ' αὐτοῦ προσυπογεγραμμένον εἰς τὸ Δικαστήριον τῶν Ἐκκλήτων καὶ ὅπως τοῦτο πάλιν ἀφοῦ λάβῃ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου, παραδίδῃ τὸν πίνακα εἰς τὸν Δημόσιον Συνήγορον. Τέλος ὑπεχρέωνε τὸν Δημ. Συνήγορον νὰ ἀποστέλλῃ κατὰ τριμηνίαν γενικὸν πίνακα πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείαν, μὲ τὰς τυχόν παρατηρήσεις του ¹⁾).

Εἶναι δὲ ἰδιαζούσης σημασίας τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα δύο ἔγγραφα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν εὐγλωττον ἀπόδειξιν τῆς ἀναπτυχθείσης δραστηρίας Κυβερνητικῆς μερίμνης. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα προεκλήθησαν κατόπιν ἀναφορᾶς τοῦ Δημοσίου Συνηγόρου Γ. Α. Ράλλη ὅστις ἐπισκεφθεὶς τὰς φυλακὰς Ἄργους, διεπίστωσε τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν φυλακισμένων. Διὰ τοῦ πρώτου λαμβάνεται πρόνοια διὰ τὴν θεραπείαν τῆς γυμνότητος τῶν φυλακισμένων, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου διατάσσεται ἡ κατασκευὴ καθισμάτων καὶ κλινῶν διὰ τοὺς φυλακισμένους, πρᾶγμα ἐντελὲς ἄγνωστον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἄλλο οὔτε καὶ ἐν ὀνείρῳ ἠδύναντο νὰ διανοηθοῦν οἱ φυλακισμένοι.

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματείαν»

Ὑποβληθείσης ὑπ' ὄψιν τῆς Α.Ε. τῆς ὑπ' ἀρ. 4684 τῶν εἰσερχ. ἀναφορᾶς τοῦ Δημοσίου Συνηγόρου.

Ἡ Α.Ε. μὲ διέταξε νὰ διευθύνῃ ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς Ὑμᾶς διὰ νὰ προσπαθήσετε νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἐν Ἄργει φυλακισμένους ἀπὸ τὰ παλαιὰ φορέματα τῶν στρατιωτῶν, πρὸς θεραπείαν τῆς γυμνότητός των ²⁾).

¹⁾ Γ.Α.Κ., Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ. τ. 7ος, σελ. 38, ἀριθ. 4004.

²⁾ Γ.Α.Κ., Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ. Νοέμβριος 1830, τ. 7, σ. 29, ἀρ. 3792. Συναφὲς εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Διοικητὴν Ναυπλίας.

«Πρὸς τὸν Διοικητὴν Ναυπλίας»

Ἐγκλείεται ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀρ. 7125 τῶν εἰσερχ. ἀναφορᾶς τῶν Κώνστα Δήμου, Πέτρου Γεωργίου καὶ Πάνου Σταμάτη, φυλακισμένων ἐνταῦθα, οἵτινες ἐξαιτοῦνται ἐνδύματα, διὰ νὰ σκεπάσωσι τὴν γυμνότητά των.

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Α.Ε. προσκαλεῖσθε νὰ συνεννοηθῆτε μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματέως, διὰ νὰ χορηγηθῶσιν εἰς τοὺς ἀναφερομένους τούτους τρεῖς ἀπὸ τὰ παλαιὰ τῶν Στρατιωτικῶν ἐνδύματα· (Γ.Α.Κ., Ἐκθέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Δικαίου Γραμματείας, τ. 9ος, σ. 56, ἀριθ. 5743).

«Πρὸς τὴν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Α.Ε. διευθύνεται πρὸς Ὑμᾶς ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀρ. 4684 τῶν εἰσερχομένων ἀναφορᾶς τοῦ Δημοσίου Συνηγόρου, διὰ νὰ διατάξετε τὸν Τοποτηρητὴν Ἄργους νὰ γενῶσιν εἰς τὴν φυλακὴν καθίσματά τινα ἢ κρεβάτια ὥστε νὰ μὴ κοιμῶνται οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς γῆς.

(τὴν 16 - 9βρίου ¹⁾).

Ἐπίσης ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τρεῖς λακωνικαὶ ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας ὑποβάλλει ὁ Γενατᾶς πρὸς τὸν Τοποτηρητὴν Ἄργους, ὅστις τοῦ ἀνέφερε τὴν γυμνότητα ἐξ φυλακισμένων. Ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἀναβλύζει ἡ στοργικὴ φροντίς καὶ ἄγρυπνος παρακολούθησις τῆς Κυβερνήσεως διὰ τοὺς εἰς τὰς φυλακὰς κρατούμενους.

«Πρὸς τὸν Τοποτηρητὴν Ἄργους

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 2635 ἀναφορά Σας.

Ποῖοι εἶναι οἱ γυμνοί;

Διὰ τί εἶναι εἰς φυλακὴν;

Τρέφονται ἀπὸ τὸ δημόσιον ²⁾);

Τέλος δεόν νὰ σημειωθῇ ὅτι παραλήλως μετὰ τὴν ἐκδηλουμένην κυβερνητικὴν φροντίδα διὰ τὴν τροφὴν καὶ ἐνδύσιν τῶν φυλακισμένων, ὡς καὶ διὰ τὴν ὁργάνωσιν, βελτίωσιν καὶ οἰκοδόμησιν φυλακῶν, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τοῦ κατωτέρω ἐγγράφου, ἡ Κυβέρνησις δὲν ὑπέστησεν καὶ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς φροντίδος τῆς διὰ τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν τῶν φυλακισμένων. Τὸ κατωτέρω ἐγγράφον ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν τοῦ πνεύματος τῆς φειδοῦς τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχει εἰς τὴν Καποδιστριακὴν Κυβέρνησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελεῖ δεῖγμα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπιζαν καὶ ἔλυον οἱ τότε Ὑπουργοὶ σοβαρώτατα ζητήματα, ὡς τὸ τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως τῶν φυλακισμένων, τὸ ὁποῖον εἶχε καιρίαν σημασίαν διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν φυλακῶν, χωρὶς νὰ θίξουν τὸ ἀσθενὲς Ἐθνικὸν Ταμεῖον.

«Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρφανοτροφείου Ἐπιτροπῆς κλπ.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς πόλεως ταύτης ἐνδεῶν, ἀσθενοῦντες, ἔχουσι χρεῖαν ἐπισκέψεως ἱατροῦ, διὰ ν' ἀπαλλαχθῇ τὸ πτωχὸν ἔθνικόν Ταμεῖον ἀπὸ ἐξοδα, τὰ ὁποῖα ἤθελον χρειασθῇ, ἂν τὸ Δικαστήριον προσκαλεῖ ἐπὶ μισθῷ ἱατρὸν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, θέλετε προσκαλέσει τὸν Ἰατρὸν τοῦ Ὁρφανοτροφείου Κον Δελλαπόρτα νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ Δικαστηρίου ὡσάκις ἡ χρεῖα τὸ καλέσει νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενὴ τινα τῶν ἐνδεῶν ὑποδίκων, τὸ ὁποῖον ἡ Γραμματεία εἶναι βεβαία ὅτι θέλει κάμει εὐχαρίστως, γνωρίζουσα τὴν φιλεύσπλαγχον ψυχὴν του ³⁾).

¹⁾ Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ., τ. 7ος, Νοέμβριος 1830, σ. 30, ἀρ. 3793.

²⁾ Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ. τ. 10ος, (1831) ἀριθ. 6256.

³⁾ Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ., τ. 8ος, (1831), σ. 79, ἀριθ. 4781.

IV. Ποτὲ βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι ἡ κατάστασις τῶν φυλακῶν καὶ τῶν φυλακισμένων κατὰ τὴν Καποδιστριακὴν περίοδον ἦτο ἰδεώδης ἢ ἔστω καὶ καλὴ ¹⁾. Ὡς πρὸς τὸ θέμα μάλιστα τῆς διατροφῆς τῶν φυλακισμένων, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Γενατᾶς σημειοῖ μὲ πρόδηλον ἀγανάκτησιν εἰς τὰς ἀπαντήσεις του, λόγῳ ὑποβληθείσης εἰς αὐτὸν αἰτήσεως πρὸς αὐξήσιν τοῦ σιτηρεσίου:

«Ἐὰν λαμβάνουν 30 λεπτά, ἀρκοῦν διὰ τὸν ἄρτον; ναί. Ἀλλὰ τί θέλουν; ἡ Κυβέρνησις νὰ συστήσῃ μαγειρεῖα διὰ νὰ τοὺς τρέφῃ μὲ ποικίλα βρώματα; οὐδεμία ἀπάντησις ²⁾».

Μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἀναφορὰν τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀχαΐας τὸ ὁποῖον ζητεῖ αὐξήσιν τοῦ παρεχομένου σιτηρεσίου τῶν 30 λεπτῶν πρὸς τοὺς φυλακισμένους:

«Πρὸς τὸ κατὰ τὴν Ἀχαΐαν Πρωτόκλητον

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 948 ἀναφορὰ Σας τῆς 28 - 9βρίου 1829.

Ἐὰν τὸ διδόμενον σιτηρέσιον ἐξήρχεσε μέχρι τοῦδε, διατί εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀρκεῖ; Οἱ δι' ἐγκλήματα φυλακισμένοι δὲν δύναται ν' απαιτοῦν τὴν αὐτὴν ἐκείνην περιποίησιν, τὴν ὁποῖαν ἤθελαν ἀπολαύει ἐλεύθεροι ὄντες, καθότι δὲν ἤθελαν συναισθάνεσθαι οὐδὲν αἶσθημα τῆς διαφορᾶς, καὶ τὸ ἐγκλημα δι' αὐτοὺς ἤθελε γένῃ μέσον πορισμοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόπου, ὡς τοιαῦτα παραδείγματα εὐρίσκοντες εἰς τὴν ἐγκληματικὴν Ἱστορίαν ³⁾».

Ἡ μὴ ἱκανοποιητικὴ ὅμως αὕτη κατάστασις τῶν φυλακῶν ὡς καὶ τῆς διατροφῆς τῶν φυλακισμένων, δὲν πρέπει νὰ ἐπαρεάσῃ τὰς ἀντιλήψεις καὶ κρίσεις μας διὰ τὴν πραγματικὴν φροντίδα τὴν ὁποῖαν ἐλάμβανε ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καποδίστρια διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τούτων, διότι μία τοιαύτη κρίσις θὰ ἦτο ἄδικος καὶ ἐσφαλμένη. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν κατασκευὴν εἰδικῶν κτηρίων — φυλακῶν, συγκεντρούντων τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς καταλληλότητος καὶ τῆς ὑγινοῦς διαβιώσεως, εἶναι αὐτονόητον, ὅτι τοῦτο ἦτο ἔργον τὸ ὁποῖον δὲν ἦδύνατο νὰ ἐπιτελεσθῇ ἀμέσως διότι ἀπητεῖτο πρὸς τοῦτο ἡ συνδρομὴ δύο πρωταρχικῶν παραγόντων, τῶν οἰκονομικῶν μέσων καὶ τοῦ ἀναγκαίου χρόνου. Εἶναι ὅμως ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Καποδιστριακὴ Κυβέρνησις, διὰ τῶν συντόνων καὶ ἐπιτυχῶν μέτρων της, ἐχάραξε εὐκρινῶς τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, παρ' ὅλον ὅτι οὐδένα τῶν στοιχειωδῶν τούτων παραγόντων διέθετε. Πράγματι οὐδεὶς, δύναται σοβαρῶς ν' ἀμφισβητήσῃ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Κα-

¹⁾ Οὕτω αἱ φυλακαὶ ἐν Ναυπλίῳ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν αἱ καλύτεραι, εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν προκαλοῦσαν ὄντως φρίκην. (ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΟΥΔ. ΦΟΝ ΜΑΟΥΡΕΡ, Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, Μετάφρ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΡΑΤΣΙΚΑ καὶ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΑΡΑΣΤΑΘΗ, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1947, σελ. 284). — Βλ. καὶ FRÉDÉRIC THIERSCH, De l'État Actuel de la Grèce, Leipzig, 1833, p. 30.

²⁾ Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ., τ. 8ος (1831), ἀριθ. 5347.

³⁾ Ἐκθ. τῆς ἐπὶ τοῦ Δικ. Γραμμ., τ. 2ος, Νοέμβριος 1829, σ. 11.

